

– Невже почався смарагдовий дощ? – запитали вони.
Але це сяяли очі цієї дівчинки, а її білосніжні руки і срібне волосся блищали на сонному обличчі землі.

– Хто ти? – запитали її вартові.

– Я не знаю, – відповіла прекрасна принцеса, – я просто мандрую одним містом до іншого і, якщо дозволите, цієї ночі залишусь у вас.

– Невже в тебе немає ні батька, ні матері? – знову здивовано запитали вони.

– Не пам'ятаю їх, – відповідала захожа, – але я прийшла з тих земель, де сяють яскраві зірки, і хочу вам розповісти про них.

Але вартові не повірили дівчинці й тільки глузували з її слів:

– Що ж, як бажаєш, то можеш увійти, але вже от-от ніч, і краще б тобі якнайшвидше знайти ночівлю.

Ніч чимраз щільніше вкладала місто у свою колиску, і що далі йшла дівчинка пустельними вулицями, то глибше потопали її сліди в похмурій і в'язкій сутіні. Рідкісні хати зустрічали її вогнями, та й більшість жителів із настанням ночі ставали геть злі та нечулі – лише сонячне світло додавало їм трішечки теплоти і змащувало іржаві серця оливою людської доброти.

І ось, уже аж на околицях, коли не залишилося жодної надії, що хтось із городян відчинить дівчинці двері, її смарагдовий погляд раптом упав на невеличкий чорний клубочок, який лежав неподалік.

Придивившись, побачила, що то наскрізь замерзлий малюк, покинутий на холодному вітрі й укритий лише простирадлом темряви. Його ручки вже посиніли від

холоду, ніжки тремтіли на крижаному вітрі, а в грудях на силу клекотіло.

– Які ж кам'яні серця в цих людей, якщо вони лишили дитину на такому холоді, – сказала сама собі дівчинка, беручи малюка на руки, і заходилася стукати у двері останніх будинків.

І ось нарешті в одному з них відчинили, і прекрасну юну леді з її малюком впустили всередину, дали теплого чаю і шматочок вівсяної ватрушки.

– Як тебе звуть? – запитала дівчинку господиня оселі.

– У мене немає імені, – відповіла вона, – я прийшла сюди тільки надвечір і знайшла у вас малюка.

– Мабуть, його хтось підкинув, – відповіла господиня. – Можете залишитися на ніч, але вранці маєте піти.

Аж раптом, зазирнувши у прекрасні очі дівчинки, жінці на мить здалося, наче в них зблиснуло щось дивовижне, ніби яскрава блискавка з розсипом золота пронизала її погляд.

А вранці дівчинка взяла малюка і покинула той дім.

Вони блукали розквітлими вулицями міста, сподіваючись знайти бодай когось, хто зможе їм дати притулок. Але городяни лише відводили від незнайомки очі, не бажаючи ділитися з нею дахом і гарячою їжею. Дівчинка ходила від одного будинку до іншого, густий аромат жасмину і яскравих рожевих троянд пестив її тіло. Та люди, яким належали ті квіти, були грубі й жорстокі. Юна леді була тендітна і ніжна, а шкіра її – біла і чиста, немов найвіддаленіші снігові вершини, та вона благала про будь-яку роботу, бо хотіла нагодувати малюка. Та попри яскравий ароматний день і золоті промені сонця, містяни знали, що скоро їх

знову огорне темрява і ніч буде така ж густа й безпросвітна, і тому ненавиділи всіх, хто потребував співчуття, адже й самі не мали його.

Так минув день, а дівчинка знай блукала вулицями, щосили притискаючи до себе малюка. Рідкісні перехожі зверхньо минали двох незнайомців, що від холодного нічного вітру вже обоє стали схожі на сірий клубок. Нарешті біля дівчинки зупинився один із вартових, а потім підійшов й інший.

— Хіба ми не казали, що в цьому місті тобі ніхто не повірить і люди не стануть слухати про те, чого не існує?

Але наскрізь замерзла дівчинка тонким голосочком запевняла їх, що над іншими лісами все ж таки сяють яскраві зірки і що не всі міста такі темні й байдужі, а люди там зовсім не злі. Незабаром до них почали підходити й інші городяни, що заледве продерлися крізь густу темряву, а згодом зібралося все місто. Люди уважно слухали слова білосніжної принцеси.

Вона розповідала про дивовижних тварин, про райських птахів, що літають у небі, і риб, які пливуть нічною гладінню в океані тисяч світил, і про те, як чудово дивитися на зорі — чарівні нічні квіти, — сидячи вночі у верхов'їтті високих дубів. Але дівчинці ніхто не вірив, і що більше вона говорила, то дужче в серцях тих людей закипали образа і злість, адже над ними дзвеніла сама лише темрява.

Один по одному городяни розходилися по своїх теплих оселях, кидаючи її з малюком на нічному холодному вітрі. І тоді дівчинка, дивлячись на майже бездиханне тіло дитини, промовила вголос:

— О, невже вони дадуть загинути дитині! — І з її очей скотилася бурштинового кольору сльоза.

Аж раптом сталося диво: співчуття переповнило душу дівчинки, сльози стали литися водоспадом, а вся вона осяялась яскравим золотим світлом, перетворившись на суцільний блискучий потік. Спалахнувши в одну мить, усе це бурштиново-срібне світло раптом розсипалося по всьому небу, освітивши темряву, а білі кучері принцеси перетворилися на туманність, що поволі пливла у безмежних просторах ночі.

Городяни вражено дивилися на яскраве небо, всіяне тисячами зірок, і їхні серця сповнилися незнаним досі почуттям. Це було каяття. Жінка, що прихистила їх минулої ночі, взяла на руки дитину і сказала, що тепер піклуватиметься про неї як про рідну. А прекрасну незнайомку назвала Богданою — даною Богом. Адже тільки Господь міг послати цим людям таке світле диво.

Відтоді й над цим містом сяяли яскраві зірки, що мерехтіли в очах малюка.

28.06.2015

ЕСЕЙ ПРО ВІКНО*

Іноді не можу зрозуміти, в якому місті перебуваю. Після звільнення з полону спершу мешкав у Києві, потім перебрався у Бровари. Іноді раптово прокидався й не міг пригадати, де зараз. Часом думав, що це – Макіївка, де збув більшу частину життя. Навіть здавалося, що бачу ті самі меблі з 90-х у спальні. Це відчуття тривало лише кілька секунд – розум, прокинувшись від сну, майже відразу відкидав це минуле-в-теперішньому. І все ж потрібен був якийсь час, перш ніж – перебираючи у свідомості Київ, Донецьк, навіть Прагу – зрозумію, що це Бровари. Якось довелося навіть підвестися з ліжка і підійти до вікна, бо інтер'єри чергової орендованої квартири не давали жодних асоціацій з теперішнім: дивне і страшне почуття. Схоже на аеропорт у кінгівських «Лангольєрах»: місце без запаху, смаку і часу. Нещодавно таке сталося й у Львові просто посеред

* Вперше надруковано в *The Ukrainians*

дня, коли я буквально силою волі змусив себе пригадати, що це за місто, хоча знав, куди і до кого йду.

Можливо, це неврологія чи просто наслідки травми. Але мені видається інакше...

Якщо місто має ріку – це перше, куди линуть містяни. Вони стоять там, зачаровані дивним гіпнозом води. У Донецьку теж є річка, але у 2015–2016 роках для мене її змінило вікно.

У самому центрі міста, на бульварі Пушкіна, серед радянських будівель височіє єдиний хмарочос. Незвичного у ньому нічого немає, крім одного вікна. Річ у тім, що в перші три роки війни Донецьк у буквальному сенсі згас. Місто-мільйонник, завжди наповнене світлом, у 2014–2016 роках раптом завмерло: будинки в центрі покинули люди, і за ліхтарями освітлених вулиць ховалась пільма. Навколо був шум, заграва від «Градів» і танків, надто під вечір, коли важко зустріти людину навіть у центрі, де раніше життя вирувало 24/7.

Без жодного світла стояв і цей хмарочос – окрім одного вікна угорі. Лише уявіть: над спорожнілим містом пролітають ракети в бік аеропорту, а у величезній новобудові горить лише це вікно. Воно не лише було найбезпечнішим місцем (найвища точка самого центру) – певною мірою то була верхівка тогочасного світу, який будувала РФ. Війна зруйнувала не лише будинки: злетіли у прірву соціальні, фінансові ліфти, тож мешканець двадцятого поверху на бульварі Пушкіна 2015 року міг справді вважати себе одним із найбагатших містян.

Приблизно так вважав і мій друг, коли дивився на це вікно. Інколи ми приїжджали разом з ним із Макіївки

в Донецьк, сподіваючись збагнути, що відбувається з нашим життям. Пізніше я сам оселюся в центрі, винайму невеличку квартиру і вечорами приходитиму під це вікно. Міг дивитися на нього годину, воно стало для мене метафізичним маяком. Записав тоді у щоденник: «Єдине, що світилося, вікно висотного будинку на бульварі Пушкіна тепер перетворилося на сумний маяк, на який я дивлюся, перш ніж щільніше укутатися в куртку».

Ніяк не міг зрозуміти, про що воно каже: не тільки мені – усім нам. Але друг мій дивився на це інакше. У Макіївці він зумів зберегти маленький бізнес і все вимірював сантиметром купюр. Якось він скаже: «Знаєш, я не сидітиму по суботах на лавці бульвару і не дивитимуся на єдине освітлене вікно у висотному будинку, гадаючи, що ж за щасливчик мешкає на двадцятому поверсі. Я сам запалюватиму це світло».

Уже набагато пізніше – років за п'ять чи шість – я побачу це світло і в інших містах. Так, у Чехії, здіймаючись сходами до Празького граду, в місті-музеї, серед суцільних бароко і готики, кожен може побачити, як увечері світиться чиєсь самотнє вікно. Там і справді живуть – це видається неможливим для людини, яка звикла до радянських панельок і рудих териконів.

Тоді, як і в Донецьку, це світло у вікні ніби казало: чи розуміє людина, яка там мешкає, що їй більше нікуди йти? Це – спокій і дім. А вікно в Донецьку злилося зі світлом у Празі, де, хоч би ким ти був, – зі свого вікна бачиш сімсотрічний собор...

Гайдеггер писав, що сучасна людина – бездомна. Зразком справжнього дому для нього було селянство з його

осілістю, «місцем» на землі. Дім – це синонім власної долі, отже, бездомність – це вирваність зі світу, пекло блукань під таким ось «вікном». І тоді, в Донецьку, – як і в Празі, Варшаві, – воно світилося зовсім не тим світлом, яке можна ввімкнути звичайним вимикачем.

Я дивився на вікно з лавки бульвару, але мене вже там не було. Точніше – не було того міста, яке я знав усе свідоме життя. Той погляд угору був поглядом вниз, на коріння, яке чимраз більше зникало, розчинялось у звуках війни. І помилявся мій друг, коли вважав, що зможе грошима «запалити це світло», просто купивши квартиру. Для нього те світло було ліфтом із Волл-стріт. Для мене – це Вефиль, сходи до Бога. Чи просто – диво, яке ще тільки має наснитися вночі.

Бровари, 2021

ГІРЛЯНДА

По-справжньому він міг заснути лише опівночі. Якщо заплющував очі бодай на хвилину раніше, то завжди крутився в ліжку, аж поки стрілки годинника впадуть на хвилину по дванадцятій ночі, перегортаючи попередній день, немов аркуш паперу. Через цю особливість він часто гуляв містом уночі, щоб марно не лежати в ліжку і не мучити себе.

Так було і того вечора. Одягнувши пальто, він вирушив через міст на інший берег річки, де стояли невеликі триповерхові будиночки на безлюдних вуличках, якими він гуляв уже багато ночей поспіль – аж поки втомлювався й починав хотіти спати.

Спустившись Барнаульською, він зайшов за ріг, обігнув старий будинок, аж раптом побачив у одному з вікон першого поверху гірлянду. Саме вікно тьмяно світилося фіолетом з кімнати, а на склі, перед фіранкою, переливалися й час від часу мерехтіли зелені, червоні та сині вогники.

Було морозно і холодно, сніг іще рипів під ногами, легке світло від високих ліхтарів плавно спадало на вечірню вулицю, а позаду, з густої темряви, в небо йшов білий дим із маленьких цегляних коминів.

І у всьому цьому яскравою акварельною плямою горіло це вікно, навпроти якого він завмер, наче зачарований якимось казковим блиском. Гірлянда, вогники якої відбивались у його чорних зіницях, раптом почала наводити на дивні думки, і йому страшенно захотілося дізнатися, які ж люди живуть у цьому домі, – єдині, що прикрасили вікно, наче вірячи у святковий дух.

І справді: хіба повісить гірлянду нещаслива чи похмура людина? Напевно, на того, хто прикрасив свій дім такими вогнями, всередині чекає затишок і тепло, смачна вечеря й усмішка коханої людини. «Що ж, – подумав він, – мабуть, так воно і є». Ще якийсь час потупцював на місці, вдивляючись у щільну фіранку, за якою мерехтіли якісь тіні, а потім роззирнувся: більшість вікон була темна. А ті, що наповнені жовтим світлом, світилися похмуро і тьмяно, – лише деякі були прикрашені такими самими новорічними вогнями і різдвяними іскрами, як вікно навпроти.

І він подивився на ту гірлянду ще раз: зелені, сині та червоні вогники, що переливалися наче сузір'я, породили у ньому таку тугу, аж він тут-таки побажав, щоб у цьому домі сталося нещастя. Чи принаймні щоб усе було зовсім не так, як йому уявилось. А що як просто зараз у маленькій кімнатці за цим склом триває жахливий спектакль, розтягнутий на цілі роки? Що як ця гірлянда – лише данина тому минулому, яке колись супроводжувало цих людей?